

FORN VÄNNEN

JOURNAL OF
SWEDISH ANTIQUARIAN
RESEARCH

Utgrävningen i Käringsjön, Övraby socken, Halland, år 1941

Arbman, Holger

Fornvännen 313-316

http://kulturarvsdata.se/raa/fornvannen/html/1941_313

Ingår i: samla.raa.se

SMÄRRE MEDDELANDEN

UTGRÄVNINGEN I KÄRINGSJÖN, ÖVRABY SOCKEN, HALLAND, ÅR 1941.

Ungefär 1 mil nordost om Halmstad i Övraby socken finns kring Elvasjö by under Sperlingsholm ett stort antal åsgropar i de väldiga sandåsarna på västra sidan om Nissan. En av dessa, som ligger intill torpet Johanneshus, kallas Käringsjön. Den är öppen åt norr; åt de andra sidorna höja sig sluttningarna ända till 25 m över åsgropens botten, som utgöres av en rund mosse, c:a 120 m i diam., med en liten göl i mitten. Ett björkbälte skiljer mossen från de tallbevuxna sluttningarna. Platsen ligger avskild från bebyggelsen och över den vilar en stark stämning av naturmystik.

I början av detta århundrade utdikades mossen och det 1—1,5 m mäktiga strötorvlagret bortgrävdes i sin helhet. Under förra kristiden, då bränntorvtäkt ägde rum, påträffades en del krukskärvor och år 1917 utförde fil. dr. K. Kjellmark en första provgrävning. Härvid kunde han konstatera, att det i Käringsjön fanns träkonstruktioner, stenanhopningar och en hel del artefakter, framför allt krukskärvor. Följande år företog antikvarie T. J. Arne en ny utgrävning, som dock i hög grad försvärades av den regniga väderleken. Dessa utgrävningar gävo icke klart besked, huruvida lämningarna i mossen härrörde från en boplatz eller voro av annan karaktär. Arne fastslog emellertid dateringen till senromersk järnålder, mellan 200 och 450 e. Kr.¹

I år har utgrävningen i Käringsjö mosse åter upptagits i något mer omfattande skala. En geologisk undersökning har därvid utförts av statsgeologen R. Sandegren. Det visade sig, att det trävirke, som påträffades vid Kjellmarks och Arnes undersökningar, ingår i en anläggning, som sträcker sig runt hela mossen. Vid den tidpunkt, då denna anläggning utfördes, hade fornsjön tydligen ännu ej vuxit igen till mosse utan var troligen ett gungfly. För att man skulle få ett fast bälte runt stränderna ut mot mossen, hade ett på sina håll mycket mäktigt packverk av stockar, grenar, ris och sten utförts. I regel tycks bredden av detta packverk vara 4—5 m. Genom torvtäkt äro dock så stora partier av dess

¹ L. von Post, Galtabäckslagunen. — Båtfyndens ungefärliga ålder, i Ph. Humbla och L. von Post, Galtabäcksbåten och tidigt båtyggeri i Norden, i Gbrgs Kungl. Vetenskaps- och Vitterhetssamhälles handl., 5:te följden, Ser. A. Bil. 6: 1 (1937), sid. 143 ff., där en geologisk beskrivning av mossen lämnas.

Fig. 1. Käringsjö mosse från nordväst.

Fig. 2. The bog at Käringsjö from the north-west.

mot de fasta stränderna belägna delar bortgrävda, att bredden ej kunnat fastställas. På vissa håll har man fällt björkar, som då — liksom nu — växte vid mossens kant, och låtit dem falla rakt ut i mossen. De ha sedan kvistats på den uppåt liggande sidan och mellan deras stammar har man gjort en utfyllnad med löst trävirke, stockrester, grenar, ris. Ovanpå trävirket har stenar förts på, oftast 20—30 cm i diam. och stundom i så stor utsträckning, att man fått sammanhängande stenläggningar.

På denna anläggning påträffades en stor mängd lerkärl. Som regel ha de ställts ned på eller tillsammans med kvistar och grenar, i några fall även tätt intill stora ekstockar, som visa tydliga spår av bearbetning. Utan ordning ligga i samma lager en del andra föremål: bitar av träaskar, rester av två höräfsor, ett lekane av trä, en träklubba, en lädersko, flintbitar m. m. Något verkligt kulturlager påträffades dock ej, icke heller några härdar eller någon antydning till att hus eller hyddor av något slag skulle ha funnits. En boplats kan det därför här icke vara fråga om.

Lerkärlen äro i allmänhet krossade men ofta fullständiga. I vissa fall voro de tydliga hela, då de ställdes ned, och ha krossats senare. Deras innehåll, som ännu ej analyserats, skiljer sig då ofta som en grå, fet massa ifrån den mörka torven. I andra fall ligga skärvorna kringspridda

Fig. 2. Lerkärl från Käringsjö mosse. Skala 1:3.
Fig. 2. Earthen vessels from the bog at Käringsjö. Scale 1:3.

och det förefaller som om lerkärlen skulle ha krossats, då de anfördes åt mossen.

De flesta lerkärlen äro grov bruksvara av växlande former, från nästan klotformade till blomkruksliknande. En del äro dock av högre kvalitet och ornerade. Flera av dessa tillhöra en västskandinavisk typ av tunt, glättat gods och lågt sittande hank, en typ som spänner över ett mycket långt tidsrum, andra till sjätte århundradet e. Kr.² Ett litet kärl på fot är av rent jylländsk typ³. Så vitt jag kan döma, innan materialet bearbetats, tillhöra de flesta lerkärlen 300-talet e. Kr. Man måste emellertid räkna med att lerkärl nedställts i mossen eller sjön under en längre tidsrymd. I vissa fall kunde man tydligt iakttaga att ett kärl har krossat ett annat, som tydligen tidigare ställts ned på samma plats.

Detta mossfynd skiljer sig från de stora danska mossfynden ej minst därigenom att vapen fullkomligt saknas. I Käringsjön har befolkningen bringat de högre makterna fredliga offer. Även om denna undersökning givit oss ett något så när klart begrepp om en typ av mossfynd, som vi tidigare haft mycket obetydlig kännedom om, så äro dock lerkärl (ursprungligen säkert fyllda med matvaror) nedställda uti mossar, ingalunda

² J. Bøe, Jernalderens keramik i Norge, sid. 49 ff.

³ S. Müller, Ordning, Jernalderen, fig. 170.

någon nyhet⁴. Keramiken från Käringsjön är ett synnerligen betydande tillskott till det föga omfattande halländska materialet från romersk järnålder och träföremålen giva oss upplysningar om en sida av denna tids kultur, som vi förut så gott som fullständigt saknat kännedom om.

Holger Arbman

SUMMARY

HOLGER ARBMAN: The excavation at Käringsjö, in the parish of Övraby in Halland, during the summer 1941.

Holger Arbman gives a brief account of the excavations made during the summer 1941 in the bog at Käringsjö, in the parish of Övraby in Halland, a place of sacrifice from the late Roman Iron Age. Around the edges of this round bog which measures about 120 metres in diameter, a structure of logs, branches, twigs and stones was found, upon and close to which were placed the finds, mainly earthen vessels, the majority of which being coarse and undecorated; a few, however, of better quality are provided with incised patterns (Fig. 2). They are dated to the 4th century A. D. Among other finds two wooden rake heads, remains of wooden boxes, a wooden club, a leather shoe, flints, etc. are noticed. The find is set in connection with earthen vessels found in bogs in Denmark, Norway and Sweden.

⁴ J. Brøndsted, Danmarks oldtid III, sid. 83. A. W. Brøgger, Myrfundne lerkar, Oldtiden, Bd I, sid. 114. H. Schetelig, Myrfund av lerkar fra tidlig jernalder, Oldtiden, Bd 3, sid. 33. Sarauw och Alin, Götaälvsområdets fornminnen, sid. 289.